

רשומות

הצעות חוק

ה מ מ ש ל ה

1 בינואר 2018

1183

י"ד בטבת התשע"ח

עמוד

הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 83) (התיישנות), התשע"ח-2018 192

הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 83) (התיישנות), התשע"ח-2018

1. תיקון סעיף 9 בחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982¹ (להלן – החוק העיקרי), בסעיף 9 –

(1) בסעיף קטן (א) –

(א) בפסקה (1), במקום "עשרים שנים" יבוא "שלושים שנים";

(ב) אחרי פסקה (1) יבוא:

"(א1) בפשע שדינו עשר שנות מאסר ומעלה, והוא עבירה המנויה בתוספת ראשונה ב' – חמש עשרה שנים";

ד ב ר י ה ס ב ר

להשלמת חקירת העבירה ונותנת וראות מסוימת לחשוד כי בחלוף הזמן שנקבע, החשש מפני ההליך הפלילי הצפוי לו – יוסר; וכן מתן אפשרות להתחלה מחודשת ועירוד שיקומו של העבריין (ראו: רינת קיטאי סג'ורו, "הצדקות להתיישנות עבירות" עלי משפט יא 227, 228 (2014)).

סעיף 9(ג) לחוק קובע כי בעבירות פשע ועוון, שבתוך התקופות המפורטות בסעיף 9(א) לחוק נערכה לגביהם חקירה, הוגש כתב אישום או התקיים הליך מטעם בית המשפט, יתחיל מניין תקופת התיישנות מחדש מיום ההליך האחרון בחקירה, מיום הגשת כתב האישום, או מיום ההליך האחרון בבית המשפט.

לאור האמור, בתום תקופת החקירה, שאינה מוגבלת בזמן בהוראה שבחוק, יתחיל מניין מחדש של תקופת התיישנות. מצב דברים זה מאפשר את הארכת תקופת התיישנות כמעט בלא גבול בשל ניהול פעולות חקירה. בדרך זו ניתן "...לעקוף את סייג התיישנות ולהפוך כל עבירה של עוון או פשע, לעבירה, למעשה, בלתי מתיישנת" (ראו ש"ז פלר, שם, עמ' 636 עד 637).

מצב זה אינו מתיישב עם הרציונלים שפורטו לעיל, העומדים בבסיס קביעת הוראת התיישנות, ומוצע על כן לתקן את סעיף 9(ג) האמור כך שתיקבע מגבלה לפרק הזמן שבו יוארכו תקופות התיישנות האמורות בעקבות חקירה. במקביל, מוצע להאריך את תקופת התיישנות הקבועות בסעיף 9(א) לחוק לגבי עבירות מסוג פשע שהעונש בשלו הוא מאסר עולם או מוות ולגבי עבירות מסוג פשע חמור (שיפורטו בתוספת לחוק), וכן לקבוע כי לא תחול התיישנות על עבירת הרצח לאור חומרתה וייחודה של עבירה זו.

סעיפים לפסקה (1) ותוספת ראשונה ב'

1 ו-3 סעיף 9 לחוק קובע, בסעיף קטן (א), כך:

"(א) באין הוראה אחרת לענין זה בחוק אחר, אין להעמיד אדם לדין בשל עבירה אם עברו מיום ביצועה –

כללי סעיף 9 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן – החוק), קובע כי אדם לא יועמד לדין בשל עבירה אם עברו מיום ביצועה התקופות המנויות בסעיף 9(א) לחוק, אשר משתנות בהתאם לסוג העבירה וחומרתה, כמפורט בסעיף.

השיקולים שבבסיס קביעת תקופת התיישנות, שלאחריה לא ניתן להעמיד לדין חשוד בביצוע עבירה, מפורטים בספרו של פרופ' ש"ז פלר "יסודות בדיני עונשין" כרך ב' (1987), ועיקרם בשיקול משולב, חברתי ומשפטי, של השכחה והמחילה עקב עבור הזמן:

"השיקולים הסוציו-משפטיים העומדים מאחורי הענקת מעמד של סייג למימוש אחריות פלילית, להתיישנות, נעוצים בהשלכת חלוף הזמן, הממושך בוודאי, מאז ביצוע העבירה, על השיקולים למימוש האחריות הפלילית לה. נעברה עבירה ובמשך פרק זמן מסויים, הקרוי תקופת התיישנות של העבירה, עדיין לא נקבעה האחריות הפלילית, על מהותה והיקפה, שעל העבריין לשאת בה עקב עבירתו, אין עוד טעם חברתי ומשפטי להטילה עליו. הזעזוע שנגרם על ידי ביצוע העבירה וההדר האנטי-חברתי שהיא היכתה בזמן, דעכו ושככו; תהליך זה מביא עימו שכחה; חלוף הזמן בלא שהעושה חזר לסורו – וזה צריך להיות, כמובן, תנאי להתיישנות – אף ללא טיפול עונשי, מהווה סימן שמימוש האחריות הפלילית התייתר והאחריות עצמה טעונה מחילה; מערכת יחסים תקינים שהתקדמה בין העושה וסביבתו עשויה לחייב יציבות חברתית." (שם, בעמ' 622 עד 623).

נוסף על הטעמים שמציין פרופ' פלר, שעיקרם דעיכת "הזעם הציבורי", השכחה והמחילה, ניתן למנות שיקולים נוספים, ובהם: זכותו של הנאשם לסיוע מהיר של ההליך שכן משך הזמן שחלף פוגע ביכולתו של נאשם להתגונן כראוי ולאסוף ראיות ולהביא עדים מטעמו; עידוד היעילות של גורמי האכיפה, מתוך תפיסה שקביעת מועד להתיישנות מדרבנת את רשויות האכיפה לפעול בתוך פרק זמן סביר

¹ ס"ח התשמ"ב, עמ' 41; התשע"ז, עמ' 1200.

(א) האמור בו יסומן כפסקה (2)”, ובה, במקום הרישה עד המילים “התשל”ז-1977” יבוא “בעבירת ניסיון לרצח לפי סעיף 305 לחוק העונשין” ובמקום “עבירה מהעבירות האמורות” יבוא “עבירה כאמור או עבירת רצח כאמור בפסקה (1)”;

(ב) לפני פסקה (2) יבוא:

”(1) בעבירת רצח לפי סעיף 300 לחוק העונשין – אין התיישנות.”;

(3) במקום סעיף קטן (ג) יבוא:

”(ג) (1) בעבירה מסוג פשע או עוון, אשר בתוך התקופות האמורות בסעיף קטן (א) נערכה לגביה חקירה על פי חיקוק, יתחיל מניין התקופות האמורות ביום ההליך האחרון בחקירה, ובלבד שלא תוארך בשל כך תקופת ההתיישנות

ד ב ר י ה ס ב ר

מתעמעם וכי ההצדקות להחלת התיישנות, לרבות שיקומו של העבריין וזכותו להליך מהיר, מתגמדות אל מול הצורך במיציא הדין, בהרתעת הציבור ובמניעת עבירות דומות מצד העבריין בעתיד.

לפסקה (2)

סעיפים קטנים (ב) ו-(ב1) של סעיף 9 לחוק קובעים עבירות שאין בהן התיישנות. מוצע להוסיף לרשימת העבירות האמורה את עבירת הרצח לפי סעיף 300 לחוק העונשין, התשל”ז-1977 (להלן – חוק העונשין).

עבירת הרצח היא מן החמורות שבעבירות, אם לא החמורה שבהן. היא מעידה במידה רבה על אופיו של מבצעה, על מערכת ערכיו, על דרך תגובותיו, על שליטתו הלקויה במעשיו, על תגובותיו הבלתי מבוקרות במצבי לחץ, על כושר שיפוט לקוי ועל כושר איפוק פגום (ראו: בג”ץ 2740/96 שניסי נ’ המפקח על היהלומים, משרד המסחר והתעשייה, פ”ד נא (4) 481 (1997); בש”פ 2646/97 עודה נ’ מדינת ישראל, פ”ד נא(1) 523, 527 עד 528 (1997)).

הכללת עבירת הרצח ברשימת העבירות שלגביהן אין התיישנות, משקפת את התפיסה שלפיה העקרונות שבבסיס התיישנות של סליחה ומחילה של החברה כלפי העבריין – אין מקום להחילם לגבי עבירת הרצח. לפיכך, מוצע כי גם בעבירה זו, בדומה לעבירות של רצח עם ורצח ראש ממשלה, כמו גם ניסיון וקשר לביצוע רצח כאמור לא תהיה התיישנות.

יצוין כי מסקירה של הדין המשווה בנושא התיישנות עבירות נמצא כי בין מדינות המשפט המקובל מעטות הן המדינות שבהן הדין כולל הוראות התיישנות לגבי עבירות, ובפרט לגבי עבירות חמורות במיוחד. גם במדינות המשפט הקונטיננטלי, דוגמת גרמניה ואיטליה, אין התיישנות על עבירת הרצח ועל העונש בשלה.

לפסקאות (3) ו-(4) ותוספת ראשונה ג’

לסעיף (ג) המוצע

סעיף (ג) לחוק קובע בין השאר כי בפשע או בעוון, אשר תוך תקופת ההתיישנות הקבועות בסעיף (א) לחוק, נערכה לגביהם חקירה, יתחיל מניין התקופות האמורות מיום ההליך האחרון בחקירה. מוצע לקבוע כי התקופה

(1) בפשע שדינו מיתה או מאסר עולם – עשרים שנים;

(2) בפשע אחר – עשר שנים;

(3) בעוון – חמש שנים;

(4) בחטא – שנה אחת.”

כאמור בחלק הכללי של דברי ההסבר, מוצע לתקן את סעיף 9(ג) לחוק ולהגביל את פרק הזמן שבו תוארך תקופת ההתיישנות בשל חקירה שהחלה במהלכה. לשם האיזון, וכדי למנוע פגיעה באינטרס הציבורי שבמיצוי הדין עם עברינים בעבירות החמורות, מוצע להאריך את תקופת ההתיישנות של עבירות אלה כך שבעבירת פשע שדינה מיתה או מאסר עולם תהיה תקופת ההתיישנות – 30 שנים.

כמו כן, מוצע שלגי עבירות פשע חמורות שדינן עשר שנות מאסר ומעלה, ושמוניות בתוספת ראשונה ב’ כנוסחה המוצע בסעיף 3 להצעת החוק (להלן – תוספת ראשונה ב’) תהיה תקופת ההתיישנות – 15 שנים.

בשלב זה מוצע לכלול בתוספת האמורה את עבירות ההריגה והניסיון לרצח לאור חומרתן וקרתותן לעבירת הרצח, וכן מוצע לכלול בה עבירות חמורות נוספות בהתאם לסיווג שלהן: עבירות ביטחון חמורות לפי פרק ז’ לחוק העונשין, שעונשן 10 שנות מאסר ומעלה אך פחות ממאסר עולם או מיתה, דוגמת ריגול ושירות בכוחות האויב; עבירות פשע חמורות כלפי קטינים שעונשן מעל 10 שנות מאסר (מאחר שמדובר במתלוננים קטינים, מוחלשים, העשויים להתלונן בעתיד); עבירות מין חמורות ביותר, דוגמת אינוס בנסיבות מחמירות, ועבירות מין כלפי חסר ישע בידו אחראי; עבירות חטיפה חמורות, דוגמת חטיפה מעבר לגבולות המדינה וחטיפה למטרות סחר; ועבירות חמורות הנוגעות לארגוני פשיעה. על פי המוצע, יוכל שר המשפטים להוסיף או לגרוע עבירות מהתוספת האמורה, בצו, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת (ראו סעיף קטן (ז) המוצע כנוסחה בפסקה (5)).

ככלל, ככל שהעבירה חמורה יותר, כך ההצדקה להתיישנות קטנה. במקרים של עבירות חמורות במיוחד, בראשן עבירת הרצח, ניתן לומר כי “הזעם הציבורי” אינו

מעבר לאמור בסעיף קטן (א) בתקופה העולה על המפורט להלן, לפי העניין (בסעיף זה – התקופה הנוספת):

(א) בעבירה מסוג פשע שדינו מיתה או מאסר עולם – חמש שנים;

(ב) בעבירה מסוג פשע, ובעבירה מסוג עוון המנויה בתוספת ראשונה א' או בתוספת ראשונה ג' – שלוש שנים;

(ג) בעבירה מסוג עוון שאינה מנויה בתוספת ראשונה א' ובתוספת ראשונה ג' – שנתיים.

(2) ראש אגף החקירות והמודיעין במשטרת ישראל (בסעיף זה – ראש אגף החקירות) רשאי להאריך את התקופה הנוספת בשישה חודשים אם סבר כי קיים אינטרס ציבורי להארכת תקופה זו.

(3) היועץ המשפטי לממשלה רשאי להאריך את התקופה הנוספת, לרבות לאחר הארכתה בידי ראש אגף החקירות כאמור בפסקה (2), אם סבר כי בשל קיומן של נסיבות מיוחדות שיירשמו קיים אינטרס ציבורי להאריך תקופה זו, ורשאי הוא לשוב ולהאריכה כאמור, מעת לעת, ובלבד שכל תקופת הארכה כאמור לא תעלה על המפורט להלן, לפי העניין:

(א) בעבירה מסוג פשע, ובעבירה מסוג עוון המנויה בתוספת ראשונה א' או בתוספת ראשונה ג' – שנה;

(ב) בעבירה מסוג עוון שאינה מנויה בתוספת ראשונה א' ובתוספת ראשונה ג' – שישה חודשים.

ד ב ר י ה ס ב ר

שיקול דעתו, במקרים חריגים המצדיקים זאת, כדי לאפשר השלמת הליכי חקירה ותביעה, גם אם חלפה התקופה הנוספת. סמכות דומה להארכת תקופת ההתיישנות על ידי היועץ המשפטי לממשלה מצויה גם כיום בחוקים נוספים. כך למשל, בסעיף 354 לחוק העונשין – לגבי עבירות מין בקטין, וכן בסעיף 14 לחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971 – לגבי הגשת כתב אישום על עבירה שעבר קטין. הצורך במתן אפשרות של הארכת התקופה על ידי היועץ המשפטי לממשלה לפרק זמן נוסף קיים בנסיבות שבהן יש אינטרס ציבורי לאפשר את השלמת החקירה בתוך פרק זמן זה, בחלוף התקופה הנוספת הקבועה בחוק. הארכת התקופה הנוספת כאמור בתקופות קצובות מראש לפי שיקול דעתו של היועץ המשפטי לממשלה תשמם מנגנון לבקרה ולפיקוח על ניהול התיקים במקרים שבהם ניתנו הארכות כאמור.

כמו כן, מוצע לאפשר לראש אגף החקירות וכן לבעל תפקיד דומה ברשות אחרת בעלת סמכויות חקירה על פי דין לפנות ליועץ המשפטי לממשלה ולבקש ממנו להפעיל את סמכות ההארכה שמוצע כאמור להקנות לו.

בתיק חקירה מורכב שבו מתנהלת חקירה נגד כמה חשודים בעבירות שונות הקשורות לאותה פרשה, מוצע כי התקופה הנוספת תימנה לפי העבירה החמורה מביניהן, זאת בשל מורכבות החקירה, ובשל כך שמיצוי החקירה לגבי כלל החשודים אינו מתאפשר עד לפענוח העבירות כולן.

הנוספת שתיווסף עקב פעולות חקירה כאמור, תהיה מוגבלת בהתאם לחומרת העבירה ולמורכבות החקירה, כמפורט להלן (להלן – התקופה הנוספת):

בעבירות מסוג פשע וכן בעבירות מסוג עוון המנויות בתוספת ראשונה ג' לחוק, כנוסחה המוצע בסעיף 3 להצעת החוק (להלן – תוספת ראשונה ג'), תהיה התקופה הנוספת מעבר לתקופה המנויה בסעיף 9(א) לחוק – עד שלוש שנים. בעבירות מסוג עוון אשר אינן מנויות בתוספת האמורה, תהיה התקופה הנוספת – עד שנתיים.

העבירות אשר מוצע לקבוע בתוספת ראשונה ג' הן עבירות מסוג עוון, אשר לפי טיבן מחייבות בדרך כלל חקירות ארוכות יותר, בין השאר בשל מורכבות נושא החקירה, היקף החומר הרב הנתפס בהן, ריבוי הנחקרים וריבוי ותחכים החשודים. נוסף על כך, מתאפיינות חלק מעבירות אלה בגילוי מאוחר של העבירה. על פי המוצע, יוכל שר המשפטים, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, לשנות בצו את התוספת האמורה (ראו סעיף קטן (ז) המוצע כנוסחו בפסקה (5)).

מוצע להסמיך את ראש אגף החקירות והמודיעין במשטרת ישראל (להלן – ראש אגף החקירות) להאריך את התקופה הנוספת בשישה חודשים נוספים.

כמו כן מוצע להסמיך את היועץ המשפטי לממשלה להאריך את התקופה הנוספת, לרבות לאחר שהוארכה בידי ראש אגף החקירות, ולשוב ולעשות כן מעת לעת, לפי

(4) ראש אגף החקירות או בעל תפקיד דומה ברשות אחרת בעלת סמכויות חקירה על פי דין (בסעיף זה – רשות חוקרת אחרת), לפי העניין, רשאי לבקש מהיועץ המשפטי לממשלה להפעיל את סמכותו כאמור בפסקה (3).

(5) התנהלה חקירה נגד כמה חשודים באותו תיק חקירה, בעבירות שונות הקשורות לאותה פרשה, תימנה התקופה הנוספת לגבי עבירות אלה שהן מסוג פשע או עוון, לפי העבירה החמורה מביניהן.

(1ג) בעבירה מסוג פשע או עוון אשר בתוך התקופות האמורות בסעיף קטן (א) או בתוך התקופה הנוספת, הוגש לגביהן כתב אישום או התקיים הליך מטעם בית המשפט, יתחיל מניין התקופות האמורות בסעיף קטן (א) ביום הגשת כתב האישום או ביום ההליך האחרון מטעם בית המשפט, לפי המאוחר.

(2ג) במניין התקופות האמורות בסעיף קטן (א) והתקופה הנוספת, לא יובאו בחשבון פרקי הזמן המפורטים להלן:

(1) פרק הזמן שבו נבצר ממשטרת ישראל או מרשות חוקרת אחרת, לפי העניין, להשלים את החקירה בשל היותו של החשוד, המתלונן, נפגע העבירה או עד מרכזי אחר, מחוץ לישראל, בשל התחמקותו מחקירה, בשל מצבו הרפואי או הנפשי שיש בהם כדי למנוע חקירה או בשל כך שלא ניתן לאתרו;

(2) פרק הזמן שממועד מתן הוראה להשלמת חקירה לפי סעיף 61 עד העברת חומר החקירה בחזרה לתובע לאחר השלמת החקירה, פרק הזמן שממועד הגשת בקשה להוצאת תעודת חיסיון לפי סעיף 44 לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971², עד מועד הוצאת התעודה או קבלת החלטה אחרת בבקשה, ופרק הזמן שממועד הגשת בקשה להגשת כתב אישום למחלקה לחקירות שוטרים במשרד המשפטים, עד לקבלת אישור המחלקה האמורה להגשת כתב האישום – אם הוגשה למחלקה לחקירות שוטרים תלונה באותו עניין;

ד ב ר י ה ס ב ר

הראוי כדי לקדם את תכליות המשפט הפלילי, ולפיכך גובר האינטרס הציבורי של בירור האמת, גילוי עבריינים והבאתם לדין ומניעת עידוד התחמקות החשודים מחקירה.

פרקי הזמן שמוצע שלא למנותם במניין תקופת ההתיישנות בעבירות הפשע והעוון הם אלה:

– פרק הזמן שבו נבצר מהמשטרה או רשות חוקרת אחרת לחקור בשל התנהגות החשוד, כגון היותו מחוץ לישראל, התחמקותו מהחקירה או מצבו הרפואי והנפשי שיש בהם כדי למנוע חקירה;

– פרק הזמן שממועד מתן הוראה בידי תובע (כאמור בסעיף 12(א)(2) לחוק) להשלמת חקירה עד העברת חומר החקירה בחזרה לתובע לאחר השלמתה, פרק הזמן שממועד הגשת בקשה להוצאת תעודת חיסיון עד מועד הוצאת התעודה או קבלת החלטה אחרת בעניין, ופרק הזמן שממועד הגשת בקשה להגשת כתב אישום למחלקה לחקירות שוטרים במשרד המשפטים, עד לקבלת אישור המחלקה האמורה

לסעיף 9(ג1) המוצע

מוצע לעגן את הכלל הקבוע היום בסעיף 9(ג) לחוק ולפיו בעבירות מסוג פשע או עוון אשר בתוך התקופות האמורות בסעיף קטן (א) או בתוך התקופה הנוספת, הוגש לגביהן כתב אישום או התקיים הליך מטעם בית המשפט, יתחיל מניין התקופות האמורות בסעיף קטן (א) ביום הגשת כתב האישום או ביום ההליך האחרון מטעם בית המשפט, לפי המאוחר.

לסעיף 9(ג2) המוצע

לאור השיקולים שבבסיס קביעת תקופת התיישנות, ובעיקר השיקול של עידוד רשויות האכיפה לבצע חקירה בתוך פרקי זמן קבועים, מוצע לקבוע רשימה של פרקי זמן שלא יימנו בתקופת ההתיישנות מן הטעם שבפרקי זמן אלה נבצר מרשויות האכיפה, מטעמים שונים ומסיבות שאינן תלויות בהן, לחקור או להגיש כתב אישום. בנסיבות אלה, הנחת המוצא היא כי הרשויות פעלו בזמן ובקצב

² דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 18, עמ' 421.

(3) פרק הזמן שממועד הגשת בקשה לעזרה משפטית או לסיוע משפטי ממדינה אחרת לצורך החקירה, לפי חוק עזרה משפטית בין מדינות, התשנ"ח-1998³, או לפי דין אחר, עד לביצוע הבקשה או דחייתה בידי המדינה האחרת;

(4) פרק הזמן שבו מתקיימים הליכים שנוקט החשוד שיש בהם כדי לעכב את החקירה או את הגשת כתב האישום נגדו;

(5) פרק הזמן שבו לא ניתן לחקור חשוד או להגיש נגדו כתב אישום, בשל חסינות הנתונה לו לפי כל דין;

(6) פרק הזמן ממועד מסירת הודעה לחשוד על אפשרות הגשת בקשה לשימוע עד להשלמת הליך השימוע, אם ביקש החשוד לקיים הליך כאמור;

(7) פרק הזמן שממועד הגשת ערר לפי סעיף 64, עד לקבלת החלטה בערר, ובלבד שפרק הזמן שלא יובא בחשבון לפי פסקה זו לא יעלה על שנה;

(8) פרק הזמן שמיום חתימת הסדר לפי סימן א' לפרק ד' עד תום התקופה שנקבעה לקיום תנאי ההסדר כאמור באותו סימן⁴;

(4) בסעיף קטן (ד), במקום "סעיף קטן (ג)" יבוא "סעיפים קטנים (ג) עד (ג2)" ובמקום "באותו סעיף קטן" יבוא "באותם סעיפים קטנים";

(5) אחרי סעיף קטן (ה) יבוא:

"(ו) נחקר אדם בשל יותר מעבירה אחת, יהיה יום ביצוע העבירה לעניין סעיף זה יום ביצוע העבירה החמורה מביניהן.

(ז) שר המשפטים, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, רשאי, בצו, לשנות את תוספת ראשונה ב' ותוספת ראשונה ג'."

תיקון סעיף 10 2. בסעיף 10 לחוק העיקרי, האמור בו יסומן "(א)" ובו –

ד ב ר י ה ס ב ר

החלטה בערר, זאת מאחר שבמקרים שבהם הערר מתקבל ממשיכים ההליכים; לעניין זה מוצע להגביל את פרק הזמן שלא יימנה במניין תקופת ההתיישנות לשנה אחת;

– פרק הזמן שמיום חתימת הסדר מותנה לפי סימן א' לפרק ד' לחוק עד תום התקופה שנקבעה לקיום תנאי ההסדר.

לפסקה (5)

מוצע להבהיר כי תקופת ההתיישנות תיקבע לפי העבירה החמורה יותר אף במקרים שבהם הוגש נגד אותו אדם כתב אישום בשל עבירה שחומרתה פחותה.

כמו כן, מוצע להסמיך את שר המשפטים, בצו, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת להוסיף או לגרוע עבירות מתוספת ראשונה ב' ותוספת ראשונה ג' לחוק המוצע, בסעיף 3 להצעת החוק, להוסיף לחוק.

סעיף 2 סעיף 10 לחוק עניינו בהתיישנות עונשים. מוצע להאריך את תקופת ההתיישנות הקבועה באותו

סעיף לגבי העונש בשל עבירה מסוג פשע, כך שתקופה זו תעמוד על 30 שנים במקום 20 שנים. נוסף על כך, מוצע לקבוע כי לא תהיה התיישנות של העונשים באותם

להגשת כתב האישום, וזאת אם הוגשה למחלקה לחקירות שוטרים תלונה באותו עניין;

– פרק הזמן שממועד הגשת בקשה לעזרה משפטית או לסיוע משפטי ממדינה אחרת לצורך החקירה, לפי חוק עזרה משפטית בין מדינות, התשנ"ח-1998, או לפי דין אחר, עד לביצוע הבקשה או דחייתה בידי המדינה האחרת;

– פרק הזמן שבו מתקיימים הליכים שנוקט חשוד, שיש בהם כדי לעכב את החקירה או את הגשת כתב האישום נגדו;

– פרק הזמן שבו נמנעה חקירתו של אדם או שלא ניתן להגיש נגדו כתב אישום בשל חסינות;

– פרק הזמן שבו התקיים הליך שימוע לבקשת חשוד – זאת כדי לאפשר לחשוד הליך שימוע, אם רצונו בכך; לעניין זה מוצע כי פרק הזמן שלא יימנה יהיה הן לגבי שימוע בהתאם לסעיף 64 לחוק והן לגבי שימוע שנעשה לפני משורת הדין בהסכמת התביעה לגבי עבירות שאין חובה לקיים לגביהן שימוע בהתאם לסעיף 64 לחוק;

– פרק הזמן שממועד הגשת ערר לפי סעיף 64 לחוק על החלטה שלא לחקור או שלא להעמיד לדין, עד לקבלת

³ ס"ח התשנ"ח, עמ' 356.

(1) בפסקה (1), במקום "עשרים שנים" יבוא "שלושים שנים";

(2) אחרי סעיף קטן (א) יבוא:

"(ב) אין התיישנות של העונש בעבירות שאין בהן התיישנות, כאמור בסעיף 9(ב) ו-(ב1)."

(ג) במניין התקופות האמורות בסעיף קטן (א) לא יובאו בחשבון פרק הזמן שבו שהה מי שהורשע בעבירה מסוג פשע או עוון מחוץ לישראל, בשל התחמקותו מריצוי עונשו, ופרק הזמן שבו לא היה ניתן לאתרו"

3. אחרי תוספת ראשונה א' לחוק העיקרי יבוא:

הוספת תוספת
ראשונה ב' ותוספת
ראשונה ג'

"תוספת ראשונה ב"

(סעיף 9(א))

(1) עבירות לפי חוק העונשין כמפורט להלן:

(א) עבירות המתה לפי סעיפים 298 ו-305 לחוק העונשין;

(ב) עבירות ביטחון לפי פרק ז' לחוק העונשין; עבירות לפי סעיפים 98 רישה, 100, 101, 102(א), 103 סיפה, 106, 108(ג) ו-(ד), 109(ד), 111, 112, 113(ג) סיפה, 113א, 114, 115(א) סיפה ו-121(ב) לחוק העונשין;

(ג) עבירות חמורות כלפי קטינים: עבירות לפי סעיפים 203(א)(2) עד (4) ו-(ב), 214(2) – לענין עבירה שנעברה לפי סעיף קטן (ב) של סעיף 214, 375א(ב), ו-377א(ב) לחוק העונשין;

(ד) עבירות מין: עבירות לפי סעיפים 345(ב), 347(ב) – לענין עבירה שנעברה בנסיבות המנויות בסעיף 345(ב) ו-351(א) לחוק העונשין;

(ה) עבירות חטיפה: עבירות לפי סעיפים 370, 371, 372, 373(א), 374 ו-374א לחוק העונשין;

(2) עבירות בקשר עם ארגון פשיעה לפי סעיפים 2 ו-4 לחוק מאבק בארגוני פשיעה, התשס"ג-2003⁴.

ד ב ר י ה ס ב ר

של החברה כלפי נאשם שהורשע בביצוע עבירות, נסוגים מקום שבו הגורם לאיריציזי העונש הוא העברייני עצמו. קרי, יש להבחין בין מקרים שבהם איריציזי העונש נובע מטעמים שהמדינה נושאת באחריות להם או שאינם תלויים בעברייני עצמו, לבין אותם מקרים שבהם העברייני מתחמק באופן מודע ומכוון מריצוי עונשו. לפיכך, מוצע לקבוע כי במניין תקופת התיישנות העונש לא יימנה פרק הזמן שבו שהה מי שהורשע בעבירת פשע או עוון מחוץ לישראל, בשל התחמקותו מריצוי עונשו, וכן לא יימנה כאמור פרק הזמן שבו לא היה ניתן לאתרו.

מקרים שבהם אין התיישנות של העבירות, קרי, בעבירות לפי החוק בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם, התש"י-1950, ולפי החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, התש"י-1950, בעבירות רצח, ניסיון לרצח וקשירת קשר לרצח ראש ממשלה – אשר קבועות כיום כעבירות שאין לגביהן התיישנות, וכן בעבירת רצח לפי סעיף 300 לחוק העונשין שכאמור מוצע, בסעיף 1(2) להצעת החוק, להוסיפה לרשימת העבירות שאין בהן התיישנות.

יצוין כי העקרונות הכלליים העומדים בבסיסה של ההתיישנות, שלפיהם חלוף הזמן הוא מרכיב מרכזי ביחסה

⁴ ס"ח התשס"ג, עמ' 502.

תוספת ראשונה ג'

(סעיף 9(ג))

- (1) עבירות לפי סעיפים 279, 304, 420, 421 לחוק העונשין, עבירות לפי סעיפים 384 ו-452 לחוק העונשין – אם הדבר הנגב או ההיזק, לפי העניין, הוא בשווי העולה על 10,000 שקלים חדשים, וכן שיבוש מהלכי משפט לפי סעיף 244 לחוק העונשין בעבירות מסוג פשע או בעבירות המנויות בתוספת זו או בתוספת ראשונה א', או סיוע או קשירת קשר לביצוע עבירות כאמור, לפי סעיפים 31 או 499 לחוק העונשין;
 - (2) עבירות לפי סעיף 47(א) לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988⁵, וכן עבירה לפי סעיף 48 לחוק האמור שנעברה בקשר לעבירה לפי סעיף 47(א) לאותו חוק;
 - (3) עבירות לפי סעיפים 52, 752, 53(א) ו-54(ב) לחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968⁶;
 - (4) עבירות לפי סעיף 39(א) ו-54(ב) לחוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות ובניהול תיקי השקעות, התשנ"ה-1995⁷;
 - (5) עבירות לפי סעיף 124 לחוק השקעות משותפות בנאמנות, התשנ"ד-1994⁸;
 - (6) עבירה לפי סעיף 64 לפקודת התעבורה⁹;
 - (7) עבירות לפי סעיפים 211(א) ו-212(א) לפקודת המכס¹⁰;
 - (8) עבירות לפי סעיף 124 לחוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], התשכ"ט-1969¹¹;
 - (9) עבירות לפי סעיף 90 לחוק הרשויות המקומיות (בחירות), התשכ"ה-1965¹²;
 - (10) עבירה לפי סעיף 217 לפקודת מס הכנסה¹³;
 - (11) עבירות לפי סעיף 98(ג) ו-1(ג) לחוק מיסוי מקרקעין (שבח ורכישה), התשכ"ג-1963¹⁴.
4. תיקון חוק השיפוט הצבאי
בחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955¹⁵ (להלן – חוק השיפוט הצבאי), במקום סעיף 41 יבוא:

ד ב ר י ה ס ב ר

- סעיף 4 סעיף 41 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955 (להלן – חוק השיפוט הצבאי), קובע לאמור:
- "התיישנות עבירות
41. (א) עבירה צבאית תתיישן, אם עבר מיום ביצועה הזמן המפורש בצדה:
- (1) עבירת בגידה – חמש עשרה שנה;
 - (2) עבירת עריקה – עשר שנים;
 - (3) עבירה אחרת – שלוש שנים.

- (ב) עבירה שאיננה צבאית תתיישן כאמור בסעיף 9 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982.
- (ג) אלה לא יבואו במנין הזמנים המפורטים בסעיפים קטנים (א) ו-(ב):
- (1) תקופה שבה שהה הנאשם בשבי האויב, ונפילתו בשבי באה עקב עבירה שעבר;
 - (2) תקופה שבה נעדר הנאשם מן השירות שלא ברשות.

⁵ ס"ח התשמ"ח, עמ' 128.

⁶ ס"ח התשכ"ח, עמ' 234.

⁷ ס"ח התשנ"ה, עמ' 416.

⁸ ס"ח התשנ"ד, עמ' 308.

⁹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 7, עמ' 173.

¹⁰ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 3, עמ' 39.

¹¹ ס"ח התשכ"ט, עמ' 103.

¹² ס"ח התשכ"ה, עמ' 248.

¹³ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 6, עמ' 120.

¹⁴ ס"ח התשכ"ג, עמ' 156.

¹⁵ ס"ח התשט"ו, עמ' 171.

41. על עבירה צבאית ועבירה שאינה צבאית יחולו הוראות ההתיישנות לפי סעיף 9, תוספת ראשונה ב' ותוספת ראשונה ג' לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, בשינויים המחויבים ובשינויים אלה:
- (1) הסמכויות הנתונות ליועץ המשפטי לממשלה, לפי הוראות סעיף 9(ג)(3) לחוק האמור, יהיו נתונות לפרקליט הצבאי הראשי;
- (2) הסמכויות הנתונות לראש אגף חקירות ומודיעין במשטרת ישראל לפי הוראות סעיף 9(ג)(2) ו-(4) לחוק האמור, יהיו נתונות למפקד משטרה צבאית חוקרת או למפקד היחידה לחקירות פנים של המשטרה הצבאית, לפי העניין;
- (3) נוסף על פרקי הזמן המנויים בסעיף 9(ג)(2) לחוק האמור, לא יובאו בחשבון במניין התקופות האמורות באותו סעיף גם פרקי זמן אלה:
- (א) פרק הזמן שבו שהה החשוד או הנאשם בשבי האויב, ונפילתו בשבי באה עקב עבירה שעבר;
- (ב) פרק הזמן שבו נעדר החשוד או הנאשם מן השירות שלא ברשות;
- (4) בתוספת ראשונה ג' לחוק האמור ייכללו גם עבירות לפי סעיפים 72, 77(א)(1), 104 ו-105.

ד ב ר י ה ס ב ר

הצבאי ביחס למי שסיים את שירותו הצבאי. ככלל, נדרש כי יוגש כתב אישום בתוך שנה, לכל היותר, כנגד חייל ששוחרר מן השירות, כדי שיחול עליו השיפוט הצבאי. כך נקבע מפורשות בסעיף 6 לחוק השיפוט הצבאי, המגדיר את תחולת החוק על מי שחדל להיות "חייל".

אף שמוצע להחיל הסדר דומה על עבירות צבאיות ושאינן צבאיות, על יסוד חומרתן, כפי שהיא מתגלמת בעונש הקבוע לצדן, הרי שביחס לחייל קיימות נסיבות ייחודיות המצדיקות את הארכת תקופת ההתיישנות והן, כאשר הנאשם שוהה בשבי האויב בעקבות עבירה שעבר וכאשר הוא נעדר מן השירות שלא ברשות. נסיבות אלה מפורטות בסעיף קטן (ג) של סעיף 41 לחוק השיפוט הצבאי, בנוסחו הקיים, ומוצע להותיר הסדר זה על כנו, בסעיף 41(3) בנוסחו המוצע.

עוד מוצע לבטל את סעיף קטן (ה) של סעיף 41 לחוק השיפוט הצבאי, הקובע כי "הליך מטעם בית הדין לצורכי סעיף קטן (ד) – לרבות הוצאת הזמנה לנאשם כדיון", שכן אין מקום לקביעת הסדר מיוחד לעניין זה בהוראות חוק השיפוט הצבאי. לעניין זה דין הליכים לפני בית הדין הצבאי כדיון הליכים לפני בית משפט הדן על פי חוק סדר הדין הפלילי. כך, אם הוצאת הזמנה לנאשם כדיון מהווה הליך מטעם בית המשפט לפי חוק סדר הדין הפלילי, יחול דין זה גם לעניין הוצאת הזמנה מטעם בית דין צבאי.

(ד) אם תוך תקופת התיישנות הוגש כתב אישום לבית דין צבאי או הוחל בהליך מטעם בית הדין, תקופת ההתיישנות תתחיל מיום ההגשה או ההליך.

(ה) הליך מטעם בית הדין לצרכי סעיף קטן (ד) – לרבות הוצאת הזמנה לנאשם כדיון.

בהתאם לסעיף האמור לא חלות הוראות ההתיישנות הקבועות בחוק סדר הדין הפלילי על עבירה צבאית. העבירות הצבאיות כוללות בתוכן גם עבירות פשע ופשע חמור, כגון: הוצאת נשק מרשות הצבא (לפי סעיף 78 לחוק השיפוט הצבאי, עבירה שהעונש הקבוע בצדה הוא 15 שנות מאסר), עזרה לאויב (לפי סעיף 44 לחוק השיפוט הצבאי, עבירה שהעונש הקבוע לצדה הוא 10 שנות מאסר) ועבירות רבות אחרות. לגבי כל העבירות, למעט שלוש העבירות המנויות בסעיף 41(א) לחוק השיפוט הצבאי, קובע הסעיף האמור כי התיישנות תהיה לתקופה של שלוש שנים בלבד.

מאחר שאין הצדקה לכך שתקופת ההתיישנות לגבי העבירות הצבאיות, שדינן יכול להיות חמור מאוד, תהיה קצרה יותר מוז החלה על עבירות מקבילות בחומרתן בחוק העונשין, מוצע להתאים את הוראות סעיף 41 לחוק השיפוט הצבאי להוראות סעיף 9 לחוק סדר הדין הפלילי, בתיקונים המוצעים בחוק זה.

יצוין, כי הרחבת תקופת ההתיישנות של עבירות צבאיות אינה מרחיבה את התחולה של חוק השיפוט

- (1) בסעיף קטן (א), במקום "ואולם אם חלפו עשר שנים מיום ביצוע העבירה" יבוא "ואולם אם חלפה מיום ביצוע העבירה התקופה הנקובה לגביה כאמור בסעיף 9(א) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982";
- (2) בסעיף קטן (ג)1, במקום "ואולם אם חלפו עשר שנים מיום ביצוע העבירה" יבוא "ואולם אם חלפה מיום ביצוע העבירה, התקופה הנקובה לגביה כאמור בסעיף קטן (א)";
- (3) בסעיף קטן (ד), במקום "לאחר שחלפו עשר שנים ממועד ביצוע העבירה" יבוא "לאחר שחלפה מיום ביצוע העבירה, התקופה הנקובה לגביה כאמור בסעיף קטן (א)".
- (א) תחילתו של חוק זה שישה חודשים מיום פרסומו (בסעיף זה – יום התחילה).

תחילה, תחולה והוראת מעבר

- (ב) סעיף 9, תוספת ראשונה ב' ותוספת ראשונה ג' לחוק העיקרי, כנוסחם בסעיפים 1 ו-3 לחוק זה, וסעיף 41 לחוק השיפוט הצבאי, כנוסחו בסעיף 4 לחוק זה, יחולו על עבירה שביום התחילה טרם התיישנה לפי הוראות החוק העיקרי או חוק השיפוט הצבאי, לפי העניין, כנוסחו ערב היום האמור.
- (ג) בעבירה מסוג פשע או עוון שמתקיימים בה כל אלה, תחל התקופה הנוספת כאמור בסעיף 9(ג)1 לחוק העיקרי, כנוסחו בסעיף 1(3) לחוק זה, ביום התחילה:
- (1) החקירה על פי דין באותה עבירה החלה לפני יום התחילה;
- (2) ביום התחילה טרם הוגש לגביה כתב אישום;
- (3) ביום התחילה חלפו מיום ביצוע העבירה התקופות המנויות בסעיף 9(א) לחוק העיקרי, כנוסחו בסעיף 1(1) לחוק זה.
- (ג) בסעיף זה, "עבירה" – לרבות עבירה צבאית ועבירה שאינה צבאית כמשמעותן בחוק השיפוט הצבאי.

ד ב ר י ה ס ב ר

העיקרי כנוסחם המוצע בחוק זה וכן סעיף 41 לחוק השיפוט הצבאי כנוסחו המוצע בו, יחולו על עבירה שביום התחילה טרם התיישנה לפי הוראות החוק העיקרי או חוק השיפוט הצבאי, לפי העניין.

עם זאת, כדי לאפשר לרשויות החקירה להיערך לתקופות ההתיישנות החדשות בלא לפגוע בחקירות שהתחילו לפני יום התחילה, מוצע כי בעבירות אשר חקירתן החלה לפני היום האמור, אשר טרם הוגש לגביהן כתב אישום, וביום התחילה חלפו מיום ביצוע העבירה התקופות המנויות בסעיף 9(א) לחוק כנוסחו המוצע, תחל התקופה הנוספת (שלוש שנים לעבירות מסוג פשע ולעבירות מסוג עוון המנויות בתוספת ראשונה ג', ושנתיים לעבירות מסוג עוון שאינן מנויות בתוספת האמורה) – ביום התחילה. כך תתאפשר הגשה של כתב אישום בתוך פרק זמן סביר לאחר תחילת החוק המוצע.

סעיף 5 מוצע לתקן את סעיף 354 לחוק העונשין הקובע סייג להתיישנות עבירות מין בקטין, ושמתרתו לאפשר העמדה לדין פלילי באותם מקרים שבהם קרבנות העבירה חושפים את העבירות שבוצעו בהם שנים לאחר שהתבגרו. על פי סעיף קטן (א) של הסעיף האמור, המועד לתחילת מרוץ ההתיישנות בחקירת עבירות מין שבוצעו בקטין יחל רק כאשר קרבן העבירה יגיע לגיל 28, ואולם אם חלפו 10 שנים מיום ביצוע העבירה, המהווים את תקופת ההתיישנות ביחס לעבירות אלה כאמור בסעיף 9(א) לחוק כנוסחו היום, לא יוגש כתב אישום אלא באישור היועץ המשפטי לממשלה. מוצע להתאים את תקופת ההתיישנות ביחס לעבירות אלה לתקופת ההתיישנות הקבועה בסעיף 9(א) לחוק כתיקונו המוצע בסעיף 1(1) להצעת החוק. בהתאמה, מוצע לתקן גם את סעיפים קטנים (ג)1(1) ו-(ד) של סעיף 354 האמור.

סעיף 6 מוצע כי תחילתו של החוק תהיה בתוך שישה חודשים מיום פרסומו (להלן – יום התחילה), וכי סעיף 9, תוספת ראשונה ב' ותוספת ראשונה ג' לחוק

¹⁶ ס"ח התשל"ז, עמ' 226; התשע"ז, עמ' 458.

